

DENSİZLİK ÖMÜR BOYU... *

Esra Ballım

Rüzgarda Salınan Nilüfer[†]

Yönetmen ve Senarist: Seren Yüce

Görüntü Yönetmeni: Barış Özbiçer

Kurgu: Mary Stephen

Sanat Yönetmeni: Yunus Emre Yurtseven, Meral Efe Yurtseven

Oyuncular: Songül Öden, Tolga Tekin, Tülay Günal, Eraslan Sağlam, Duru Lal Pakel

2016 / 108' / Türkiye-Almanya

1975 İstanbul doğumlu yönetmen **Seren Yüce**, Bilkent Üniversitesi Arkeoloji bölümü mezunu. Sinemaya **Özer Kızıltan**, **Fatih Akın** ve **Yeşim Ustaoglu**'nun asistanlığını yaparak başlamış. 2010 yılında senaryosunu yazıp yönettiği **Çoğunluk** adlı ilk sinema filmiyle 47. Uluslararası Altın Portakal Film Festivalinde *En İyi Film*, 67. Venedik Film Şenliğinde *Geleceğin Aslanı* olmak üzere birçok ödül almış. Sinemasal olarak sevdiğini söylediği yönetmenlerden¹ **Mike Leigh**, **Ken Loach** ve **Michael Haneke**'ye baktığımızda **Mike Leigh** filmlerine yakın bir tarzı olduğu söylenebilir.

Yüce, **Çoğunluk**'tan altı yıl sonra *Rüzgarda Salınan Nilüfer* adlı ikinci sinema filminde odaklandığı meselerle izleyicinin beğenisini kazandı. Yönetmen, Türk toplumu üzerine yaptığı gözlemlerini ve zihnini kurcalayan konuları filmleriyle gün yüzüne çıkarıyor. *Rüzgarda Salınan Nilüfer*'de üst orta sınıfa dair bencillik,

* Sekans Film Eleştirisi Yarışması 2020 ikincisi

[†] 40. Montreal Dünya Filmleri Festivali *En İyi Senaryo* Ödülü; 28. Ankara Uluslararası Film Festivali *En İyi Kadın Oyuncu* (Songül Öden) ve *En İyi Erkek Oyuncu* (Tolga Tekin) Ödülleri

¹ bkz. *Sekans e10* (Nisan 2019) Ana Söyleşi ([bağlantı](#))

ikiyüzlülük, kıskançlık, çıkar ilişkileri, yalan, zenginlik, muhafazakârlık ve öteki kavramlarını masaya yatırıyor. Sözü burada kendisine verelim ve filminin çıkış noktasını hangi cümlelerle ifade ettiğine bakalım: “Amacım; kendimi de biraz içinde bulduğum orta sınıfın arzu, heves ve kıskançlıklarını, davranış biçimlerini anlatmak ve göstermeye çalışmaktı. Kendilerini aydın olarak konumlandıran, Beyaz Türk denilen bir kesimi tarif etmeye çalıştım. Amacım biraz da onlara ayna tutmaktı. Film, benim dünyamın bir parçasıydı ve sonuçta kendime de yaptığım bir eleştiriydi aslında.”²

Filmde Handan, Korhan ve on yaşındaki kızları Aleyna ile bir diğer aile olan Şermin, Aykut ve oğulları Poyraz üzerinden bize gösterilen üst orta sınıfın yaşam tarzındaki arızalara dikkat kesiliyoruz. Handan, hayatındaki boşluğu AVM’lerde alışveriş yapıp, kafelerde vakit geçirerek ve bir türlü nihayete ermeyen projeler üreterek doldurmaya çalışan orta yaşlı bir kadın. Eşi Korhan ise şirket sahibi, kazandığı paranın nasıl harcadığının hesabını soran (evdeki klimayı açık bıraktığı için kızına çıkışması, kısa mesafe için ödeyeceği araba park ücretini hesaplaması, eşinin ondan habersiz aldığı laptop fiyatına kızması), Handan’dan cinsel anlamda karşılık göremeyen ve mutluluğu internette tanıştığı kadınlarda arayan, erkekliğini kanıtlama çabasında bir “erkek”. Diğer ailenin maddi durumu görece alt seviyede olsa da, onlar kültürel yönden kendilerini geliştirebilmişler. Şermin, yazdığı ilk romanı sayesinde bir üne kavuşmuş. Eşi Aykut reklamcı ve Şermin’in gerisinde kalmış hissi vermekte.

Korhan, bürosundayken cinsel organının fotoğrafını çekip bir siteye gönderir. Aslında bu bir tür savunma mekanizması. Başka konulardaki kompleksini kendince -erkekliğini öne çıkararak- yenmeye çalışır. Yaptığı şeyden hınzırca keyif aldığı için, bu davranışının yol açacağı yanlışları öngöremez. İnternette tanıştığı Sinem adlı bir kadının evine gelir. Gönderdiği fotoğraflarda zayıf olan kadın, aslında biraz kiloludur. Korhan onu beğenmez ve “toplantım çıktı” yalanıyla evden sıvışır. Ancak Sinem, Korhan’ın peşini kolay kolay bırakmayacaktır. Sinem hikâyesi sarpa sarar, Korhan başına türlü işler açarak kısır bir döngüye girer.

Korhan ailece misafirlğe gittikleri arkadaşları Aykut ve Şermin’in evinin banyosundaki kirli çamaşır sepetinden aldığı kadın külotunu koklar. Gözü, dışarıdaki kadınlarda ve macera arayışındadır. Aynı zamanda eve dönerken

² İKSV, 11 Nisan 2016’da yayınlanan YouTube videosu ([bağlantı](#))

asansörde karısı Handan'a: "Bu Aykut sana asılmıyor değil mi?" diye sorarak yansıtma yapmayı da ihmal etmez. Eve geldiklerinde eşine, "Şöbiyeti sen mi attın?" diye sorar. Handan yalnızken eşinin sorusu için, "Attım, amına koduğumun şöbiyetini." diye söylenir. Korhan'ın emin olmak için yanına gelip bir daha sormasıyla bu kez, "Evet tatlım. Kaymağı sararmıştı ondan attım." der. Diyaloglardaki sahteliğe ve ilişkilerindeki ikircikli duruma şahit oluruz. Korhan'ın misafirlikten gelip kaymağı sararmış diye atılan şöbiyeti çöpten alıp yemesiyse doyumsuz ve pisboğaz olduğuna işaret eder. Korhan, evine girerken kapıda eşine, "Merhaba Şermin." diye seslenir. Handan o kadar "görünmezdir" yani. Öte yandan daha sonra da arkadaşının eşi Şermin'e sarkıntılık yapmasıyla özündeki basitliği su yüzüne çıkarır.

"Ben kitap yazayım diyorum. Yapan nasıl yapıyor?"

Korhan karısının alışveriş tutkusundan ve yıllardır kendisine iş arama denemelerinden bıkmıştır. Handan fiziği, ekonomik gücü ve öz güvenine rağmen tek başına bir şey yapamaz. Bu nedenle başarılı gördüğü Şermin'i yapacağı her işe dâhil etmek ister. Handan kafe açma fikrinden sonra Şermin gibi roman yazıp oradan kendisine yeni bir kimlik devşirme peşindedir. Böylece eşinin ve çevresinin

gözünde değer kazanacağına inanır. Yeni şeyler denemek istemesi bu yüzdendir. Diğer yandan, üretme telaşındaki Handan bir kere bile evde yemek yapmayı denemez!

Handan arkadaşı Şermin'e, "Ben kitap yazayım diyorum. Yapan nasıl yapıyor? Biraz zaman ayırmak lazım sadece." diyerek kendini kandırır. Kitap yazmak bu kadar kolaydır onun için. Herhangi bir donanım gerektirmez. Maymun iştahlılığı kitap yazmaya kadar gelmiştir. Üstelik, Şermin yazabiliyorsa kendisi neden yazamasın? Atla deve değildir sonuçta Şermin'in yaptığı iş. Kendisine pahalı bir laptop alır. Aleyna, annesinin laptopunun şifresini "nilüfer" koyar.

Handan, bir kafeteryada oturup romanını yazmaya başlar. "Nilüfer" kelimesini ilk kez kızından duyar. *Ne yandan eserse* tarzında, neye benzediğini, nerede yetiştiğini bilmeden nilüfer çiçeğini romanının ilk cümlesine alır. "*İlk bir rüzgârda salınan nilüfer*" le başlayan romandaki olaylar bilmediği, tanımadığı illerde geçer: Diyarbakır, Siirt ve nihayetinde Van. Handan'ın kendi hayatındaki açmazları değil de, görmediği uzak diyarların hikâyelerini yazmaya teşebbüs etmesi *dostlar alışverişte görsün* tarzında bir eylem. Şermin Handan'ın yazdıklarını okuyunca ona, "Van'a gidip oradaki hayatlar hakkında fikir sahibi olabileceğini" söyler. Handan bu görüşe pek yanaşmaz. Ona göre laptopu ve düşünceleri roman yazmak için yeterlidir; daha fazla çabaya gerek yoktur. Nasıl olsa romanını yazar ve eşinin sponsorluğunda bastırır. İçeriğinin kayda değer olup olmaması mühim değildir.

Toplum olarak düşünme noktasında oldukça tembeliz. Bir şeyleri elde etmek için mücadeleyi göze alamıyoruz. Hazır olanı kullanmak işimize geliyor. Hayatta kendimizle ve çevremizle kurduğumuz ilişkiyi doğru tanımlayamazsak bu yanlışları ömür boyunca tekrarlayacağız. Sarsak bir şekilde, ne istediğini bilmeyen bireyler olarak hayatımızı sürdürmeye devam edeceğiz. Handan'ın geçmeyen baş ağrıları da bu yüzden. Kendisi olmak yerine başka hayatlara öykünmese daha mutlu ve kendisiyle barışık olacak. Filmde gözüm psikiyatrist aramadı desem yalan olur. Modern dünyada bireyin en çok başvurduğu kişiler psikiyatrlardır. Handan'ın baş ağrılarından dolayı konuşabileceği bir psikiyatrist olmaması senaryonun eksiklerinden kanımca.

Handan'ın davranış kalıplarından çıkarıma gidersek; kendisi bir şey olmayı, görünür olmayı hedefler. Bu hâliyle Handan'da bir bilgi kırıntısı yoktur ki ondan ne çıkacaktır? Olmama hâli, olanı sadece kıskanır. Handan, Şermin'i kıskanır. Şermin de ona, *"Hikâye yazmak için etrafına iyi bakmak, nefretin, mutluluğun ve hüznün iç içe olduğunu görebilmek gerekir."* mottosunu salık verir. Ayrıca bir çekişme anında, *"Nilüfer, rüzgârda salınmaz; durgun suda yetişir biliyorsun."* cümlesiyle de Handan'ı ezer. Şermin'in bu hareketi kültürlü orta sınıfın da paralı orta sınıftan pek farkı olmadığını gösterir bize. Burada yönetmenin cümlelerine kulak verelim:

Özellikle kendinizle olan ilişkinizi kaybettiğinizde metaları tüketmeye başlıyorsunuz. Bunu da sorgusuz sualsiz yapıyorsunuz. . . . Handan başkasının yaşam enerjisini kendisine aktarmaya çalışan bir kadın. Çünkü kendi yaşam enerjisini bir noktada kaybetmiş. Dolayısıyla senaryoda Handan'ın yaşam enerjisini emmesi gereken biri olmalıydı. Bu da, Şermin'i doğurdu.³

Handan daha ileride olsa da, Şermin de çok farklı değil. Şermin Handan'ın varacağı bir sonraki aşama bir bakıma.⁴

Handan ve Şermin'in arkadaşlığı çıkar üzerine kurulu. Buluşmalar, ev ziyaretleri bir sonraki adımda ne olabileceği, ne elde edebileceklerine bağlı. Korhan, reklamcı Aykut'a şirketin bir işini verdikten sonra, Şermin'in Handan'a karşı tavır ve davranışları daha toleranslı olur. Çıkarlar söz konusu olunca iletişim de değişir. Korhan, Şermin'in romanını yarısına kadar okumasına rağmen ona tamamını

³ Milliyet, 25 Eylül 2016, "Devamlı savrulan ruhlar gibiyiz" ([bağlantı](#))

⁴ Basedistanbul.com, 4 Ekim 2016 ([bağlantı](#))

okuduğunu söyler. Bunu duyan Handan Korhan'a: "Ne kadar çok yalan söylüyoruz, ikiyüzlüyüz." der. **Seren Yüce** burada üst orta sınıfların yaşam tarzındaki bencilliği, ikiyüzlülüğü ve çıkar ilişkilerini açığa çıkarır.

İstanbul'un lüks semtlerinde oturan aile üyeleri evi otel gibi kullanır. Yaşadıkları ev, onlara ait bir ruh taşımaz. Evdeki duvar kâğıtları, tablolar, şamdanlar, abajurlar, koltuklar pahalı mağazalardan alınmıştır. Ev, paranın satın alabildiği ne varsa o eşyalarla döşenmiş ancak ruhsuzdur. Mekân, dekor, aksesuar kültürel alt yapı olmayınca daha bir sırtır hâle gelir. Evdeki eşyalar ve aksesuarlar ortak sınıfsal beğeniye hizmet eder. Kişisel bir gelişimi yansıtmaz. Basitliği, sıradanlığı, güdüklüğü, olmamışlığı gösteren, boca edilmiş etkisi veren bir dekor tarzı sunulur.

Varoluşsal olarak yerimiz neresi?

Yüce, filmde incelikli sınıf analizleriyle dikkat çeker. Aykut, Korhan'ın bürosunda başörtülü sekreter görünce şaşırır ve "Sen iyice liberalleşmişsin." der. Korhan da şakayla karışık, "Döneme ayak uyduruyoruz. Bu zamanda böyle." cevabını verir. Ortağının yeğeni olduğu için onu biraz dayatmayla işe aldığını, başörtüsü taktığı için dürüst bir kız olduğunu düşündüğünü söyler. Aykut, "Yerim ben bunların dürüstlüğüne, bırak Allah aşkına Korhan ya!" der. Laikler de demokratlar da, sadece çıkarlarına uygun olduğunda başörtülü çalışanı tercih ediyor. Başörtülülere yaklaşımdaki bu mantıkta, örtülü olmak ile güvenilir olmak eş değer tutuluyor. Yönetmen burada hem nalına hem mihına vuruyor. Güvenilir

bir çalışan arandığında herkes gibi laiklerin de demokratların da aklına ilk önce başörtülüler geliyor. Ama bu da dayanaksız bir kabul. Herkes kendi çıkarının peşinde. Bu şekilde daha çok tercih edileceğini bilen kadınlar da iş bulmak için başını örtebiliyor. Sekreterin isminin Saliha (dinin emir ve yasaklarına uyan, iyi ahlak sahibi kadın) olması da tesadüfen seçilmiş olmasa gerek.

Diğer yandan yemek masasında kadeh tokuştururken Aykut'un, "*Müslümanlarla iş ortaklığımıza içiyorum.*" cümlesi bir başka açmazı gösteriyor. Ötekileştirmeyi yapıp kendini üstün görme davranışı toplumsal bir yara. Handan ise evinde yemek ve temizlik işlerine bakan kadına oldukça kaba davranıyor. Bunun sebebi, kadının kendisinden alt sınıfta olması.

Yönetmenin bir röportajında yaptığı tespit şöyle:

Bizim toprakların Batı ve Doğu arasında sıkışmışlık halinin de kökünün buralarda [çıkar ilişkilerinde] bir yerde olduğu düşünüyorum. Laik dediğimiz kesimin de varoluşsal olarak yerini belirleyemediği bir ülkede yaşıyoruz. Bu bir süre daha böyle devam edecek. Demokratik bir yaşam tarzını içselleştiremiyoruz ve devamlı savrulan ruhlar gibiyiz.⁵

İletişimsizlik

Teknolojik araçların karşılıklı iletişimi zayıflattığı, hatta bireylerin yan yanayken bile birbirlerinin farkında olmadığı bir tabloyla karşı karşıyayız. Aile üyeleri arasında bir temassızlık söz konusu. Birbirlerine dokunmuyor, karşılıklı konuşmuyor ve göz göze gelmiyorlar. Her anlamda yüzeysellik had safhada. Evde televizyon sürekli açık. Kızları Aleyna, ebeveyninin ellerinde telefon, tablet veya laptop varken fotoğraflarını çekiyor. Onlar bunun bile farkına varmıyor. Handan eve yabancı ama sosyal medyanın nabzını tutuyor.

Teknolojik aletlerle bu kadar çok zaman geçirebiliyorsak onlar bazı duygularımızın yerini dolduruyor demektir. İşte yönetmenimiz teknolojiyle kurduğumuz ilişkinin yanlışlarını gözler önüne seriyor ve bizlerden bu ilişkiyi sorgulamamızı istiyor.

Parayla kurdukları ilişkide de sakatlık var. Parayla kendilerine ya da değerli şeylere yatırım yapmıyorlar. Trend olan neyse onu yapıyorlar. Çocuklarsa, ailelerin birbirlerine karşı hava atma aracı. Aleyna'nın hangi marka ayakkabı giydiği, hangi

⁵ Miliyet, agy.

okula gittiği, kursta piyano dersi alırken arkadaşı özel ders alıyor diye onun da eve gelen piyano hocasından özel ders alma arzusu. Aleyna'nın özel ders aldığı piyano hocası İtalyan erkeği olunca Korhan'ın kıskançlığının hemen devreye girmesi. Kızının ve eşinin adamı hoca olarak methetmeleri bile erkekliğine vurulan bir darbe.

Handan, Şermin'in oğlu Poyraz'ın Aleyna'yı dudağından öpmesine şaşırır. Çocuklar televizyondan veya çevrelerinden gördükleri davranışları kopyalarlar. Büyüklerin dünyasında gizemli gördükleri şeyleri yalnız kaldıklarında yapmak isterler.

“Biz en son ne zaman gülmüştük? Yani ikimiz.”

Final sahnesinde Handan cam dondurma kasesini kazara düşürüp kırınca eşine, *“Kötü ne yaptım ben? Neden benim başıma geliyor her şey? Sana dondurma koyacaktım. Elimden düştü birden...”* diye ağlayınca Korhan, *“Gel buraya, gel!”* deyip eşine sarılır, *“İyi oldu be! Şermin almıştı bunları, temizlendi.”* der ve Handan'ın, *“Dövelim mi?”* sözüyle Şermin'i ortak düşmanları olarak belirleyip rahata ererler. Birbirleriyle yakınlaşıp sarılırlar, öpüşürler. Hani çocuklar bir yere çarpınca veya düşünce suçlu olan hep eşyalardır, çocuğun kendisi değildir. Eşyalara vururuz.

Korhan ve Handan'ın sergilediği davranıştan yola çıkan yönetmen, bu sahneyle üst orta sınıfa mensup kişilerin başarısızlık ve mutsuzluklarının sebeplerini kendilerinde, kendi hayatlarında yaptıkları şeylerde değil de dışarıda, başkalarında aradıklarının altını bir kez daha kalın çizgiyle çiziyor.

Yönetmen filmde yoğun dramatik derinlik sahneleri kullanmayarak anlatının akışını zorlamamayı, ritmi bozmadan tekdüze bir anlatımı tercih etmiş. Oysa senaryo daha derinlikli işlenebilir, diyaloglar daha zengin tutulabilirdi. Seyircinin filmin akışında tahmin edemeyeceği birkaç sahne var ama bazı klişelere yaslanmasaydı daha bütünlüklü bir film ortaya çıkabilirdi. Yönetmenin, üst orta sınıfın yaşantısındaki sığılığı, tekdüzeliği anlatayım derken karakterler arasındaki anlaşmazlıkları gösterip nihayetinde çatışmaya gelmiyor olması, filmin dramatik yönünü zayıflatıyor. Karakterlerin açmazları, zaafı daha derin işlenebilseydi filmin etkisi daha güçlü olabilirdi.

Filmlerinde sınıfsal eleştiri getiren İspanyol yönetmen **Luis Buñuel**, 1972 yapımı *Burjuvazinin Gizli Çekiciliği* (Le Charme Discret de la Bourgeoisie) filminde burjuvazinin hayat tarzını, birbirleriyle olan ilişkilerini, ikiye bölünmüşlüklerini, iletişimsizliklerini mizahi bir üslupla bize gösterir. Kendi insanı üstünde iyi gözlem yapan yönetmenlerden sadece biri **Buñuel**. Daha nice yönetmenler var. Günümüz filmlerinin elde bu kadar malzeme olmasına rağmen **Luis Buñuel**, **Peter Greenaway** filmleri kadar ses getiremiyor olması, anlatımdaki yüzeysellik nereden kaynaklanıyor? Bu konu üzerinde epeyce kafa yormak gerekiyor. **Seren Yüce** de, bundan sonraki filmlerinde günümüz Türkiye'si'nin sosyal yapısına dair başarılı gözlemlerine devam edecek gibi görünüyor. Bu gözlemlerin beyaz perdeye daha etkili bir şekilde yansımaları ve seyircide daha yıkıcı, daha sorgulayıcı ve daha yapıcı karşılıklar bulmasını dileriz.